

Hogyan ismerhetjük meg a magyarság lelki alkatát?

II.

Nem szükséges ahhoz különösebb tehetség, elég, ha elfogulatlan szemlélők vagyunk, hogy megállapítsuk, miszerint ezek a pszichikai jellegek sokszor ugyanazon nép, nemzet határán belül is kisebb-nagyobb helyi különbségeket tüntetnek fel. Hogy idehaza maradjunk, gondoljunk csak a székely, palóc, kún s a somogyi magyar lényegesen eltérő lelki alkatára! Az is közismert, hogy a tótnak, svábnak, szásznak, vendnek, szerbnek, oláhnak, csehnek nemcsak testi külseje, de testtartása, mozgása, érzés- és gondolatvilága is észrevehetően más. Vagy ki ne emlékeznék arra, hogy a nagy háborúban a szemben álló csapatok közül igen sokszor nem az vitte el a győzelem pálmáját, amelyiknek nagyobb volt a katonai létszáma, nagyobb a fizikai ereje, hanem amelyiknek jobb volt a katonai szelleme s nagyobb a lelkesedése, lelki egybeolvadása és kitartása. Mi az oka, hogy a magyar katonát a vezetők többre becsülték az oláhnál, csehnél, osztráknál? És mi az oka, hogy Magyarországon belül is az egyik ezred legénysége más teljesítményt vitt végbe, mint a másiké? És hogyan van az, hogy már sorozáskor egyik vidék aránytalanul több alkalmas katonát adott, mint a másik s hogy az egyik vidékről többet soroztak huszárnak, a másikkól meg többet bakának? Vajjon a tanultság, a nevelés, a vagyoni helyzet, a milieu-e a kizárólagos oka ezeknek a tagadhatatlan különbségeknek? Bizonyára adott esetek szerint sok mindenféle ok szerepel itt, de hogy ezek között nagy szerepe van az emberanyag testi és lelki adottságainak is, az kétségtelen. De így van ez minden más téren is. Az egyik helyen nagyobb a mesterségekre, iparokra — és pedig bizonyos mesterségekre, iparokra — való hajlam, mint a másikon. Egyik helyen dalosabb a nép, mint a másik helyen. Egyik vidék lako-

saiban nagyobb a misztikumra való hajlam, mint a másikban. Itt több a fantázia, amott nagyobb az anyagiasság, üzleti szellem. Ott sok a veszekedés, hirtelen az indulat, gyakori a káromkodás, amott lassúbb, meggondoltabb minden cselekedés. Itt szelíd a kedély, közvetlen, nyílt, barátságos az érzület, amott zárkózottabbak, kétszínűbbek, alattomosabbak, önzőbbek az emberek. Még a testtartás, járás, nevetés, taglejtés, tánc, mimika, sőt ugyanazon földmunkák végzése is vidékenként más és más. Az egyik nagyszerű répamunkás, a másik jó kaszás. Az jó kubicos, ez kitünő pásztor, amaz meg ügyes fűrő-faragó. Itt délceg a testtartás, ott lassú vontatott a járás. Az egyik helyen minden tevésben-vevésben a megalázkodás szól felénk, a másikon meg a büszke önérzet sugárzik ki. Itt a lassú tánc van divatban, amott a tüzes, ropogós járja. Mélabús a dal itt, szenvedélytől duzzadó amott. Bizonyára a falucsúfolóknak és egyéb csúfolkodó mondások nagy részének, valamint falvak, városok s a felvég, alvég vetélkedésének, a bicskás, tolvaj stb. megszólásoknak is van valami reális magva, ami az illető nép lelkialkatbeli különbségeiben gyökerezik.

Kétségtelen ugyan, hogy a nevelés, kultúra, gazdasági helyzet a különböző lelkivonások megnyilvánulási formáit módosíthatják, aminthogy módosítják is, az alapvonások mégis megmaradnak, amíg csak az illető nép emberanyaga meg nem változik, ki nem cserélődik, el nem pusztul. Sőt, ha valamely nép más vidékre költözik, lelki alkatának öröklődő alapvonásai az új milieu hatása dacára sem változnak meg. Az is nagyon valószínű, hogy valamely vándorló, új hazát kereső népet az új lakóhely kiválasztásában — feltéve, hogy szabadon választhat — nem csupán a gazdasági érdek vezeti, hanem a tudat alatt az is szerepet játszik, hogy az új terület az ő lelkivilágának megfelelő-e, jól érzi-e magát ott.

Az elfogulatlan szemlélő azt is észreveheti, hogy bizonyos pszichikai jellegek nem respektálják a nemzetiségi, nyelvi, országhatárt, de sokszor a folyóvizet, vízválasztót, erdőt, hegyláncot, tengerszínfeletti magasságot stb. sem, hanem nagyobb területeken, egymástól távolabb s más természetű vidékeken élő népeknél is megtalálhatók, bizonyosságul annak, hogy a lelki jellegek nem egyedül a nemzeti nevelésből, nem csupán a milieu hatásából fakadnak, hanem azokon túl, a rasszszerűen öröklött lekialkat tényezőiből is.

Már maga az a tény, hogy bizonyos lelki jellegek a milieu-tól és etnikumtól függetlenül nagyobb területek népeinél meg-

találhatók, teljes jogot ad arra, hogy azokat rasszantropológiai szempontból komoly vizsgálat tárgyává tegyük. S noha az ez-irányú vizsgálatok még csak éppen hogy megindultak, már is vannak tapasztalataink, amelyek azt bizonyítják, hogy némely lelki jelleg elterjedése bizonyos rasszok elterjedésével esik össze. Azok a pszichikai jellegek pl., amelyek előttünk, mint az északnémet ember jellemvonásai ismeretesek, meg vannak a svédek, norvégok, finnek, észtek, angolok stb. jó részénél is, vagyis ott, ahol a homo nordicus rasszjellegei találhatók. Viszont a nagyobb elevenség, élénk fantázia, gyorsabb reagálás meg van az angolban is ott, ahol a lakosság túlnyomóan mediterrán rasszjellegű. A közismert szláv népjellem legtöbb vonása nemcsak az északi szlávokra, de mindama népekre jellemző, kikben a keletbalti rassz van túlsúlyban. Az u. n. turáni népszellem is jórészt a mongol-török népek fő rasszelemével a kaukázusi-mongoloid rasszelemmel kapcsolatos épúgy, mint ahogyan az üzleti szellem, kereskedelmi érzék Kisázsia és a Földközi tenger partvidékének mindama régi és mai népeiben szembetűnő, kikben az u. n. előázsiai és az orientális rassz nagyobb percentben képviselve van.

Különben, hogy a jellegzetes pszichikai alkat veleszületett, öröklődő s a rasszal kapcsolatos, annak sejtése kicsendül már a nagytudású, széles látókörű és élesszemű *Bél Mátyás* szavaiból is, kinek műveiben a fizikai és pszichikai antropológiai szempontból ma is értékesíthető népjellemzések egész sorát találjuk. Szinte megelevenedik előttünk a Csallóköz 200 év előtti magyarja, amikor talpra esett s teljesen objektív leírását olvassuk:

„Ami a magyarokat illeti, az egész vidéken, amelyen szél-tében megfészkelte a nemzet, aligha találsz *fajbéliebbeket*, vagy kik jellemvonásaikat jobban megőrizték. Mikor fajbélieknek nevezem őket, amaz ősi fajt értem. *Az a régi faj ugyanis*, amíg egész Magyarországon köröskörül, annyi csapás által előrölvé és egyebünnen egészülve ki, újjá alakult, *a mi szigeteinken kitarzott*: bár nem teljesen tisztán, mégis annyira hasonló maradvá magához, hogy *csak az dicsekedhetik azzal, hogy látott magyar embert, aki látott már csallóközi férfit*. Mivel ugyanis ennek a vidéknek — a vizek nagy tömege folyván körülötte — nehezek és ritkák a bejárásai, kóbor ellenség nem járhatott át könnyen rajta. És, ha meg is történt, hogy pusztítóinak csapatai bevetődtek a szigetbe, a lakosok a kisebb szigetek erdős zugaiba vonták magukat, mielőtt a veszély rájuk szakadt vol-

na. Innen van, hogy sehol sem találsz egykönnyen oly sok függő pecsétetes levelet és régi írást, mint szigetbelieinknél. Óseik, dédőseik és szépőseik sorát a nemesek közül sokan, oklevelek hűségével bizonyítva, Szent István tiszteletreméltó régi koráig vezetik vissza. *Zömök, inkább alacsony, mint magas testalkatúak, legtöbbször szürkés-kék szeműek, a napsütés megszokásától sötét arcszínűek, féktelen s a mezei munka elbírására fordított erővel.* EGYMÁS KÖZÖTT élnek és így elég egyetértéssel. De ha valami méltatlanság történik velük, örömezt titkolják azt, amíg nem adódik bosszúállásra alkalom, amit egyesek a legszorgalmasabban keresnek, mások meg, ha csak eléjük nincs hozva, nem használnak fel... Mindenesetre, társaságon kívül szomorúak és szinte komorak; amikor bővebben lakomáztak, vidámak; de hajlandók a civódásra is, ha csak nincs jelen valaki, akinek a tekintélyét tisztelik. Itt szép dolognak tartják, ha valaki tisztességes foglalkozás által igénybe vétetik... Számúzva van a pozsonyiaknál a másutt kimondott és megerősített közönséges vélemény, hogy a mezei munka piszkos dolog; amit ha kevesebben hinnének Magyarországon: kevesebb volna köztünk a munkátlan, hogy ne mondjam, pazarló ember és unoka, akiknek, mivelhogy ősi jószágocskájuk piszkos volt, immár szükséges, hogy az idegenek asztala legyen jószágú". (Notitia, I. Pars gen. Membrum II. §. 3. 48—49. old.)

Mai antropológiai tudással bizonyára *Bél Mátyás* is úgy fejezte volna ki magát, hogy a népeknek rasszszerűen adott lelki alkatuk is van. Különböztetve ezeket a nagyobb embercsoportokra jellemző pszichikai különbségeket, lelki adottságokat érzi és látja maga az egyszerű nép is, különösen, ahol szembetűnőbb. Ezért mondja a székely közmondás, hogy „fajra jár az ész is“ (Magyar Tájszótár, 531. old.).

Hogy azután a rasszbeli keveredés minősége, egyik vagy másik rasszelemnek túlsúlya, a történelem eseményei, a társadalmi szelekció, a nemzetnevelés és a milieu a sok évszázados együttélés alatt ennek a rasszszerűen megalapozott lelki alkatnak a megnyilvánulási formáit befolyásolja, modellálja, néha meg nagy eltolódásokat hoz létre, úgy hogy a nemzet lelkialkata az ősi vonások kipusztulása következtében egészen átalakul, az az elmondottak után csak természetes. Világos bizonyítéka ez egyúttal annak, hogy az u. n. „nemzeti jellem“ is csak a rasszpsychológia figyelembevételével érthető meg.

Más kérdés azután persze az, hogy milyen módszereket kell alkalmaznunk, hogy e pszichikai rasszjellegeket mind meg-

találjuk s az egyes rasszok lelkialkatát pontosan körvonalazzuk. Ám éppen a kidolgozott módszer hiánya az, ami a lelki rasszjellegek tanulmányozását ma még oly nehézé teszi.

Mindenekelőtt azzal kell tisztába jönnünk, hogy melyek azok a lelki jellegek, lelki vonások, amelyeket vizsgálni, illetve statisztikailag felvenni akarunk, hogy valamely embercsoport lelkialkatát megállapíthassuk, jellemezhesük. Vagyis a vizsgálandó jellegek, a felteendő kérdések jegyzékét kell összeállítanunk. Mert csak akkor lesz rendszeres a vizsgálat s csak akkor számíthatunk eredményre s tehetjük az egyes embercsoportokat a lelkialkat szempontjából összehasonlítás és elemzés tárgyává, ha minden egyénnél, minden embercsoportnál ugyanazokat a jellegeket vizsgáltuk. Bizonyára itt is, — ép úgy, mint a testi jellegek terén — majd csak a rendszeres vizsgálatok folyamán fog eldőlni, hogy mely lelki tulajdonságok azok, amelyek a lelkialkat meghatározása szempontjából szerepet játszanak s amelyek tényleg lelki rasszjellegnek nyilváníthatók. Csak ha a tanulmányozandó jellegek, a felteendő kérdések jegyzékét így összeállítottuk, kezdhethetjük el az adatgyűjtést, a lelki jellegek statisztikai felvételét, ami abból áll, hogy a tanulmányozás alatt álló egyének, embercsoportok mindegyikénél megállapítjuk, hogy a kérdéses jellegek, tulajdonságok (pl. szófukar, bőbeszédű, nyílt, egyenes, zárkózott, kétszínű, alattomos, bosszúálló stb.) meg vannak-e vagy sem. Az ily módon nyert adatsorozat variációs statisztikai és örökléstani elemzése vezet het azután bennünket annak felismeréséhez, hogy bizonyos lelki vonások jellemzők-e csakugyan a szóban forgó embercsoportra vagy annak valamely alcsoportjára és hogy melyek azok a lelki tulajdonságok, amelyek egymással korrelációban állanak s amelyek bizonyos testi külsejű embercsoportokra együttesen jellemzők s így tényleg lelki rasszjellegűeknek tekinthetők.

A feladat semmiesetre sem könnyű, mert tömegvizsgálatra, vagyis sok egyénnek sok jelleg szempontjából való beható tanulmányozására van szükség. E mellett teljesen töretlen úton is járunk itt még s úgy eltévelyedésekre, mint értékes eredményekre egyformán nagy a lehetőség. De ha az út rögös is még, viszont meg van az a nagy előnye, hogy kitartó munkával nem a szubjektív elképzelés szülte látszat eredményekhez, hanem a hiteles adatok tömege által kisugárzott objektív megállapításokhoz, az embercsoportok lelkialkatának tényleges megismeréséhez fog lassan vezetni. Az eddigi kísérletek már is eredménnyel kecsegtetnek.

Nagy segítségünkre szolgál e munkában a kultúrtörténet, néprajz, néptan, főleg pedig a népköltészet, népzene. *Hornbostel*³³ (1910—1911) vizsgálataira utalunk itt csupán, aki megállapította, hogy a zenei megnyilvánulások úgy formailag, mint szerkezetileg nagyobb embercsoportok szerint különbözök. Az ó-ind, ó-arab és ó-görög zenében pl. oly kicsi intervallumok vannak, aminőket a középeurópai ember, hacsak nem külön zenei tehetség, jóformán meg sem tud különböztetni. Jellemző lehet azután a népdalban való gazdagság vagy szegénység, a népdalok minősége, a rhytmus sokoldalúsága, kifejezőképessége, neutrális intervallumok, egyhangú zene, a népmesék, népmondások stb. A folklóre nemcsak a „néplélek“, de a „rasszlélek“, „rasszjellem“ megismerésének is valóságos kincses bányája.

Sok zavart és nehézséget okoz azonban itt az értékelés mozzanata, amely az egyik oldalon alaptalan és jogtalan túlzásokra, szubjektív megállapításokra vezet, a másik oldalon pedig a kérdéstől való idegenkedést, sőt határozott ellenszenvet vált ki.

A rasszantropológiai kutatásoknak ma még nem lehet feladatuk az értékelés, hanem csupán a tények tárgyilagos megállapítása. Eredményes és hiteles értékelés ugyanis csak ott és akkor lehetséges, ahol és amikor kellő számú hiteles vizsgálati anyag s főleg megbízható értékmérők állnak rendelkezésre.

De vajjon elmondhatjuk-e ezt ma a pszichológiai rasszjellegekről s a rasszok lelkialkatáról akkor, amikor egyfelől még nem tudjuk, hogy mely pszichikai jellegek azok, amelyek minden kétséget kizáróan rasszjellegeknek tekinthetők, s amikor másfelől nem ismerjük e jellegek elterjedését, egymással való korrelációját s egyes embercsoportokon, rasszokon belül való gyakoriságát. Hisz' sok lelki jellegre vonatkozólag azt sem tudjuk ma még, amint *Scheidt* nyíltan bevallja, „hogy tulajdonképen miről is van szó“. De meg egy-egy rassz lelkialkatát nem is értékelhetjük egy-két felületesen ismert pszichikai vonás alapján, hanem csakis az összes fontosabb lelki jellegek alapos ismerete után. Különbö is tudjuk, hogy minden embercsoportban a jó és értékes tulajdonságok mellett kevésbé jók és értékesek is vannak s az általunk annyira lebecsült természeti népekben is vannak nagy értékek, illetve értékes tulajdonságok.

³³ Ld. *Scheidt* id. munkájában.

Egyáltalán nagy szerepet játszik az ilyen értékelésben az u. n. „faji előítélet“, amely mindig csak azt tartja szépnek, jónak, értékesnek, ami ő nála meg van, ellenben az idegen, az mindig értéktelenebb, csunyább, rosszabb, az csak olyan „jöttment“. Sok kedvezőtlen, elfogult értékelés viszont kellemetlen egyéni tapasztalatokból vagy az illető nép nem ismeréséből fakad. Mindent a saját szubjektív szemüvegünkön át nézünk. A mások szemében hamar meglátjuk a szálkát, a magunkéban pedig a gerendát sem vesszük észre. Pedig egy népet, embercsoportot csak akkor ítélnünk meg igazán, ha be tudunk hatolni s bele tudjuk magunkat élni az ő lelki világukba és életkörülményeikbe. Ez azonban a legnehezebb dolgok egyike, mert a népek ép úgy, mint az egyének az idegennel szemben a legtöbbször bizalmatlanok, zárkóztak, főleg ha arra már előbbi kellemetlen tapasztalatok is figyelmeztetik. De vajjon ez a zárkózottság alapvető lelki tulajdonsága-e az illető népnek vagy csak az idegennel szemben megnyilvánuló ösztönös védekezés? Ime már is egy érdekes rasszpsychológiai probléma, melyre a felelet bizonyára népek és vizsgálók szerint más és más lesz.

Elég egy pillantást vetnünk azokra a sokszor homlok-egyenest ellenkező véleményekre, leírásokra, amiket különböző utazók a saját egyéni kellemes vagy kellemetlen tapasztalataik, felületes vagy mélyrehatóbb szemlélődéseik alapján vagy ilyen-olyan előítéletek által vezéreltetve, ugyanazon népről, főleg pedig az u. n. természeti népekről adnak. Az egyik angyaloknak, az ártatlan gyermeki kedély mintaképeinek festi őket, a másik meg vérszomjas ragadozók és gonosztevők gyanánt állítja őket elének, kik arra sem méltók, hogy az „ember“ névvel tüntessük ki őket.

Mennyire másképen ítél meg valamely primitív népet az a laikus, aki csak annyit tud róluk, hogy azok emberevők, mint pl. az, aki azt is tudja, hogy az emberevés (anthropophagia) náluk nem gyilkos hajlamból, hanem primitív vallásos gondolkodásból (animizmus) fakad. S hogy milyen nehéz idegen népeket értékelni, arra nagyon tanúságos példa *Johann Wilhelm Helfer*³⁴ utazó esete, aki az Andaman szigetek bennszülötteit tanulmányozta. „Hát ezek azok a félelmet keltő vadak? — írja úti naplójában. — Hisz ezek a természet félelmei gyermekei, s vidámak, ha csak valaki rosszat nem tesz velük“. És a „természet

³⁴—³⁵ Dr. M. Hoernes: Natur- und Urgeschichte des Menschen. I. Wien, 1909.

félénk gyermekei“ 24 óra múlva megölték őt. Ugyanez a sors érte *Lamanont*³⁵ is, ki meggyilkoltatása előtt való estén még arról iparkodott meggyőzni kísérlőjét, hogy „a vadak sokkal jobbak, mint mi kultúremberek“. A sajnálatos esemény helyes megítéléséhez természetesen azt is tudnunk kell, hogy az ottani szokásokban mindketten tájékozatlanok lévén, véletlenül szent helyre (tabu) léptek s a megbántott szellemeket a primitív észjárás szerint csak emberáldozattal lehet kiengesztelni.

Az idegen népek — akár a legprimitívebbek is — sem nem ördögök, sem nem angyalok, nem jobbak és nem rosszabbak, mint mi, hanem azok is egyszerűen csak *emberek*, velük született jó és rossz tulajdonságokkal, hajlamokkal, képességekkel, amiket azután a természeti és társadalmi milieu ilyen vagy olyan alakban jelentet meg.

„A legalacsonyabb rangú embertörzsek agyvelejével vagy anatómiailag kimutatható kapacitásával kedvezőbb körülmények között egészen más kultúrteljesítmények volnának lehetségesek — mondja *Hoernes*³⁶ — mint aminőket e törzsek valóban felmutatnak“, mert „nem minden képességüket használják úgy ki, hogy abból kultúra keletkezzék. Szinte azt mondhatná az ember, hogy a vadak csak a fél agyvelejükkel gondolkoznak“.

Az a rémes kép, amelyet a nyugati írók a hunokról és később honfoglaló őseinkről festettek, miben sem különbözik attól, ahogyan sok európai utazó az u. n. „vadak“ életét ecseteli. Egészen bizonyos, hogy az ecsetet vagy tollat egyik esetben sem a tárgyilagos megfigyelés, hanem a legszélsőségesebb elfogultság és előítélet vezette.

Azt sem szabad elfelejtenünk, hogy nemcsak a kultúra jellege más és más, a szerint, hogy milyen velük született fizikai és pszichikai képességekkel ellátott emberek termelik azt ki, hanem viszont a már meglévő kultúra és a természeti milieu is annyira reányomja bélyegét egy-egy embercsoportra, annak lelkialkatára — legalább is, ami a megnyilvánulásokat illeti — hogy adott esetekben nem könnyű megmondani, kielemezni, hogy a látható megnyilvánulások közül mi az, ami veleszületett s mi az, amit a milieu váltott ki és azután miféle hajlamok, képességek lappanganak még bennük, ami a meg nem felelő környezet hatása folytán nem juthatott megnyilvánulásra. A — csak felületes — szemlélet itt könnyen nagy tévedésekhez vezethet. A genieknek valamely vidéken való gyakorisága

³⁶ *Dr. M. Hoernes: Natur- und Urgeschichte des Menschen. I. Wien, 1909.*

vagy ritkasága pl. magában véve még nem jelenti az illető nép vagy rassz értékesebb vagy kevésbé értékes voltát, mert ahol az általános iskolázottság kisebb, a kultúra primitívebb s a gazdasági nyomor nagyobb, ott a geniek megnyilvánulási lehetősége és minősége is csökkent. Primitív környezetben nagyon sok genie fel sem tűnik, nyomtalanul elvész vagy extravagantiákban éli ki magát. Abban a pásztor emberben pl., aki egész életét a Hortobágyon, kultúrától távol, gulyák, ménesek között élte le, lappanghatott bár a legnagyobb zenei, szobrászi, festői vagy matematikai talentum, azt aligha vette valaki észre s legfeljebb pászortársait mulattatta szép hangjával, ügyes faragásával vagy talán a legjobb számadó gulyás lett belőle.

S azután egészen más lesz valamely nép lelkialkatáról festett kép a szerint, hogy ilyen vagy olyan vidéki parasztot, mesterembert, főnemest, köznemest, írástudatlant vagy deákembert, kubikosokat vagy jómódú gazdaembereket, falusi vagy városi embereket vettünk-e mintául. Más a magyar jobbágy, a zsoldos katona, a telkes gazda, a rideg pásztor, a táblabíró, a hét szilvafás kis nemes, a vándorlegény, a céhbeli mester stb. lelkialkata, mások lelki megnyilvánulásai is. De az értékelés eredménye is más lesz, ha azt, mint értük lelkesedő s a mult szépségeiben gyönyörködő magyarok szemléljük, s megint más, ha mint meg nem értő vagy esetleg elfogult, ellenséges érzületű idegenek nézzük őket.

A tudomány azonban józan, tárgyilagos, hideg, nem érdeklí más. csak az igazság, figyel, vizsgál, elemez, hogy megismerjen s a megismerés által tanuljon és tanítson.

Ezért azt a módszert, illetve módszertelenséget és szubjektív eredményeket, amiket a *Günther*-féle iskola a rasszpsychológia terén eddig produkált, nagyobb részében nem fogadhatjuk el tudományos megállapítások gyanánt. Ezek legfeljebb csak arra jók, hogy az érdeklődést a kérdés iránt szélesebb rétegekben felkeltsék, sokszor azonban arra sem, mert a szubjektív megállapítások a tudomány pártatlanságába vetett bizalmat megrendítik, sőt ellenszenvet váltanak ki, a kérdés megoldását pedig egy lépéssel sem viszik előre.

Az, hogy *Günther* minden emberi jótulajdonságot és értéket a homo nordicusban lát megtestesülve, hízlelget a germánok nemzeti érzésének s náluk talán az ifjúság lelkesítésére is szolgálhat, az olaszoknak és spanyoloknak, vagy a franciáknak és szlávoknak vagy akár nekünk magyaroknak azonban már nem igen van okunk a „nordizmus“-ért lelkesednünk, mert

a *Günther*-féle iskola szerint mi mindnyájan már csak többé-kevésbé „káros elem“ vagyunk a homo nordicus számára. Az olyan állítások, hogy a homo nordicus az egyetlen „teremtő“ rassz, a „nagy rassz“, a „vezetésre egyedül hivatott rassz“; ez a nagy gondolatok, nagy elhatározások, a nagy tettek hordozója; ez alkotta a kultúrát; ő az erkölcsök őre és fenntartója s amint pusztult valamely népben a nordicus rasszelem, azonképen hanyatlott a kultúra és süllyedésnek indultak az erkölcsök — mint *Günther*³⁷ és hívei *Gobineau* eszméjét továbbépítve hirdetik — s hogy a németységben lakik Európa lelke stb. — mindennek nevezhetők, csak tárgyilagos tudományos megállapításoknak nem.

Meglepő különben, hogy az egyébként eléggé elfogulatlan *Kraitschek* is mennyire *Günther* hatása alatt áll, nemcsak az egyes rasszok lelki jellegeinek festésében, de azok értékelésében is s olyan szubjektív és tudományosan sem indokolható nyilatkozatra ragadtatja magát, hogy az európai három főrassz (nordicus, mediterrán, dínári), az európaiak közös neve alá foglalva „mint a testileg és lelkileg legfejlettebb emberek csoportja, szembeállítható a világ összes többi rasszaival“.³⁸

A rasszok ilyen szubjektív pszichikai értékeléseire tehát teljes egészében vonatkoztathatjuk *Scheidt*³⁹ szavait, hogy „az eddigi értékelések oly hiányosak, hogy sok kérdés felderítését csak a jövőtől remélhetjük“, és pedig a jövőben meginduló, — az eddigieknél rendszeresebb és módszeresebb s éppen azért hihetőleg tárgyilagosabb — rasszpszichológiai kutatásoktól.

Csakis ilyen rendszeres és teljesen tárgyilagos rasszpszichológiai kutatások vezethetnek el bennünket a magyarság lelkialkatának megismeréséhez és megértéséhez is.

„De az is bizonyos — mondja *Herman Ottó*,⁴⁰ az élesszemű magyar polyhisztor, — hogy a feladat megoldása elsősorban magyar feladat, attól visszariadnunk nem szabad, mert mi állunk legközelebb saját történelmünkhöz, mi pillanthatunk be legmélyebben a néplélekbe és mi ítélhetjük meg legbiztosabban a társadalmi alakulatok jelentőségét; egy szóba foglalva, mi tudhatjuk meg és érezhetjük is legjobban, mi az: magyar?“

Budapest, 1929. febr. 14.

Bartucz Lajos.

³⁷ *Dr. H. Günther: Rassenkunde des deutschen Volkes. München, 1928. — Madison Grant: Der Untergang der grossen Rasse. München, 1925.*

³⁸ *Dr. G. Kraitschek: Rassenkunde. Wien, 1924.*

³⁹ *Dr. W. Scheidt: Rassenkunde. I. München, 1925.*

⁴⁰ *Herman Otto: A magyar nép arca és jelleme. Budapest, 1902.*